

**Latvijas un pasaules vēsture.
Vispārējās vidējās izglītības mācību priekšmeta standarts**

I. Mācību priekšmeta mērķis un uzdevumi

1. Mācību priekšmeta "Latvijas un pasaules vēsture" mērķis ir sekmēt izglītojamā kā demokrātiskas un pilsoniskas sabiedrības locekļa identitātes daudzpusīgu attīstību, izzinot Latvijas, Eiropas un pasaules vēstures procesus.

2. Mācību priekšmeta "Latvijas un pasaules vēsture" uzdevumi ir radīt izglītojamajam iespēju:

2.1. apzināties vēstures zināšanu nozīmi pagātnes izpratnē un iespējamo personīgās un sabiedrības attīstības alternatīvu izvēlē;

2.2. papildināt zināšanas un izpratni par svarīgākajiem Latvijas, Eiropas un pasaules vēstures notikumiem, cēloņsakarībām, procesiem;

2.3. padziļināt zināšanas un izpratni par Latvijas valstiskuma vēsturisko attīstību;

2.4. attīstīt analītiskās un sintezējošās darbības prasmes vēsturiskās informācijas avotu analizē, lai patstāvīgi un argumentēti vērtētu vēstures norises un attiecības starp pagātni un mūsdienām.

II. Mācību priekšmeta obligātais saturs

3. Latvijas vēstures tematikai jāatvēl ne mazāk par 1/3 no kopējā vēstures mācību stundu skaita.

4. Mācību satura komponents "Indivīds un sabiedrība":

4.1. vēstures process un vēsture kā zinātne;

4.2. daudzveidīgā un mainīgā identitāte;

4.3. indivīda vieta vēstures procesos;

4.4. personības vērtīborientācijas apzināšanās.

5. Mācību satura komponents "Kultūrvide laikā un telpā":

5.1. ģeogrāfiskās vides un sabiedrības mijiedarbība;

5.2. saimnieciskā darbība;

5.3. civilizāciju kultūrmantojums.

6. Mācību satura komponents "Sabiedrība, valsts un vara":

6.1. valsts un varas vēsture;

6.2. Baltijas, Eiropas un pasaules politiskās kartes veidošanās svarīgākie posmi;

6.3. Latvijas valstiskuma vēsture.

7. Mācību satura komponents "Darbība":

7.1. informācijas avoti vēsturē un to lietošana;

7.2. vēstures zināšanu izmantošana;

7.3. vēstures norišu interpretēšana dažādās darba formās.

III. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei

8. Mācību satura komponents "Indivīds un sabiedrība":

8.1. izprot vēstures avotu funkcijas un nozīmi vēstures zinātnē;

8.2. izprot vēsturi kā zinātni, kas attīstās, mainoties vēstures avotu pieejamībai;

8.3. izprot vēstures atspoguļojuma subjektivitāti;

8.4. raksturo svarīgākos Latvijas un globālās vēstures zinātnes virzienus;

8.5. ir pieredze analizēt dažādus viedokļus par lokālo, nacionālo un globālo vēstures procesu attīstību;

8.6. pilnveido pamatskolā apgūto vēstures jēdzienu izpratni, izprot un lieto jaunus vēstures jēdzienus;

8.7. apzinās vēstures izzināšanas nepieciešamību sevis un sabiedrības izpratnē, to noderīgumu dažādās profesijās;

8.8. izprot cilvēku identitāšu daudzveidību un vēsturisko mainīgumu;

8.9. izprot aizvēsturiskā kolektīvisma (savācējsabiedrības) cēloņus un izpausmes;

8.10. izprot grieķu polisas patriotisma, hellēniskā kosmopolītisma cēloņus un Senās Romas pilsonības pamatprincipus;

8.11. izprot viduslaiku Eiropas sabiedrības korporatīvismu un pasaules dalījumu kristīgajā un nekristīgajā pasaulē;

8.12. raksturo kārtu un reģionālo identitāti jaunajos laikos Kurzemē, Vidzemē un Latgalē;

8.13. izprot etniskās un nacionālās identitātes veidošanos Latvijā, Eiropā un pasaulē jaunajos un jaunākajos laikos;

8.14. analizē cilvēku identitātes dažādos vēstures laikmetos;

8.15. izprot indivīda lomu pirmatnējā sabiedrībā;

8.16. raksturo Seno Austrumu valdniecības pamatprincipus un izprot indivīda stāvokli Austrumu despotijās;

8.17. raksturo indivīda lomu antīkajā pasaulē;

8.18. izprot viduslaiku skatījumu uz personības un sabiedrības attiecībām;

8.19. izprot renesanses laikmeta individuālisma cēloņus;

8.20. raksturo indivīda lomas pieaugumu apgaismības un revolūciju laikmetā;

8.21. izprot atsvešinātības cēloņus un izpausmes industriālā un postindustriālā laikmetā;

8.22. analizē indivīda un sabiedrības attiecību modeļus dažādās ideoloģijās;

8.23. raksturo autoritārisma un totalitārisma attiecības ar indivīdu;

8.24. izprot indivīda lomu mūsdienu Austrumu un Rietumu sabiedrībās;

8.25. ir pieredze diskutēt par indivīda stāvokli mūsdienu sabiedrībā;

8.26. analizē un vērtē ievērojamu personību lomu vēstures procesos;

8.27. ir pieredze diskutēt par individuālo un kolektīvo atbildību vēsturē;

8.28. raksturo sievietes lomas evolūciju vēstures procesā;

8.29. izprot un kritiski vērtē mūsdienu pasaules procesus;

8.30. pamato kultūras pieminekļu un kultūras mantojuma aizsardzības, kopšanas un saglabāšanas nepieciešamību un realizē to praksē;

8.31. apzinās ētisko un vispārcilvēcisko vērtību pārmantojamības nozīmi un nepieciešamību;

8.32. apzinās demokrātisku un pilsonisku sabiedrību kā vērtību;

8.33. ir toleranta attieksme pret mūsdienu pasaules daudzveidību.

9. Mācību satura komponents "Kultūrvide laikā un telpā":

9.1. izprot savācējsabiedrības atkarību no dabas aizvēsturiskajā laikmetā;

9.2. izprot neolītiskās "revolūcijas" būtību un tās globālās sekas;

9.3. izprot ražotājsaimniecības un ģeogrāfiskās vides mijiedarbību, prot to raksturot ar piemēriem;

9.4. izprot ģeogrāfiskās vides lomu dažādu civilizācijas tipu izveidē un attīstībā;

9.5. izprot industriālās un postindustriālās sabiedrības ietekmi uz vidi;

9.6. izprot lauksaimnieciskās ražošanas attīstības tendences un nozīmi Latvijas un Eiropas vēsturē;

9.7. izprot tirdzniecības attīstības tendences un nozīmi Latvijas, Eiropas un pasaules vēsturē;

9.8. raksturo darba dalīšanas vēsturi Eiropā un pasaulē;

9.9. izprot industrializācijas būtību un nozīmi Latvijas, Eiropas un pasaules vēsturē;

9.10. raksturo Austrumu kultūras sasniegumus;

9.11. izprot antīkās civilizācijas devumu Eiropas kultūrā;

9.12. izprot jūdaisma un kristietības mācību pamatus, raksturo kristietības ietekmi Eiropas civilizācijas attīstībā;

9.13. raksturo Eiropas Rietumu un Eiropas Austrumu kristīgās kultūras izpausmes;

9.14. analizē civilizāciju saskarsmi un tās daudzveidīgās izpausmes un sekas;

9.15. raksturo Latvijas kultūrvēsturisko mantojumu.

10. Mācību satura komponents "Sabiedrība, valsts un vara":

- 10.1. izprot Austrumu despotiju un antīko polisu tipus, to izveides cēloņus un būtību, kā arī raksturo to atšķirības;
- 10.2. raksturo lielvalstu izveides cēloņus, bojāejas cēloņsakarības dažādos vēstures posmos, kā arī ir pieredze analizēt kopīgo un atšķirīgo to izveidē, uzbūvē un bojāejā;
- 10.3. izprot laicīgās un garīgās varas būtību un izpausmes viduslaiku Eiropā un islāma pasaulē;
- 10.4. raksturo valsts institūciju attīstību no viduslaikiem līdz mūsdienām;
- 10.5. raksturo parlamentārisma vēsturi;
- 10.6. izprot atšķirības starp antīko un Eiropas barbaru (ķeltu, ģermāņu, slāvu, baltu un somugru) pasauli senajos laikos;
- 10.7. zina viduslaiku Eiropas un jauno laiku pasaules politisko karti un raksturo būtiskākās izmaiņas tajā;
- 10.8. raksturo Baltijas politiskās kartes attīstību no viduslaikiem līdz mūsdienām;
- 10.9. raksturo Livonijas valstu, Kurzemes hercogistes, Zviedrijas, Polijas–Lietuvas, Krievijas lomu Latvijas un Baltijas reģiona vēsturē;
- 10.10. izprot koloniālisma būtību un sekas, zina lielākās koloniālās impērijas;
- 10.11. raksturo Pirmā pasaules kara svarīgākās norises un sekas;
- 10.12. analizē Eiropas un pasaules sociālekonomiskās attīstības tendences cēloņus starpkaru posmā;
- 10.13. raksturo Otrā pasaules kara svarīgākos cēloņus, norises un sekas;
- 10.14. prot raksturot, skaidrot un analizēt holokaustu, citus genocīdus un noziegumus pret cilvēci jaunāko laiku vēsturē;
- 10.15. izprot dalītās pasaules izveides cēloņus, izpausmes un sekas pēc Otrā pasaules kara;
- 10.16. izprot posttotalitārās sistēmas sabrukuma cēloņus un sekas;
- 10.17. izprot, analizē un vērtē globalizācijas procesu, skaidro starptautisko organizāciju (Eiropas Savienība, NATO, ANO) veidošanās cēloņus, attīstības gaitu un to lomu mūsdienu procesos;
- 10.18. raksturo Latvijas nacionālās idejas attīstību no kultūrautonomijas līdz neatkarīgai valstij;
- 10.19. izprot Latvijas valsts rašanās apstākļus, kā arī zina citus valstiskuma modeļus Latvijā;
- 10.20. izprot Latvijas Republikas veidošanās procesu;
- 10.21. izprot Latvijas demokrātisma un autoritārisma tendenču cēloņus, izpausmes un sekas, kā arī ir pieredze vērtēt Latvijas Republikas parlamentārisma un autoritārisma vēsturi;
- 10.22. izprot komunistiskās PSRS un nacistiskās Vācijas okupācijas režīmu ietekmi un sekas Latvijā Otrā pasaules kara laikā;
- 10.23. raksturo padomju režīma laiku un tā sekas Latvijas vēsturē;
- 10.24. izprot Latvijas valstiskuma atjaunošanās apstākļus un zina šī procesa svarīgākos notikumus;

10.25. ir pieredze analizēt daudzveidīgo sociālo, saimniecisko, ideoloģisko un ārpolitisko ietekmi uz Latvijas valstiskuma attīstību.

11. Mācību satura komponents "Darbība":

11.1. analizē, vērtē un klasificē informācijas avotus, lieto tos vēstures procesa izzināšanā, interpretēšanā un sava viedokļa argumentēšanā;

11.2. prot izmantot bibliotēku, muzeju un arhīvu resursus vēstures procesa izzināšanā;

11.3. salīdzina un analizē dažādus vēsturiskos notikumus, procesus, personības, pamatojoties uz izvirzītajiem kritērijiem;

11.4. izprot, ka līdz ar kritēriju maiņu dažādu vēsturisko notikumu, procesu, personību salīdzinājumi var mainīties;

11.5. izprot likumsakarības vēstures procesā un tā pētīšanā;

11.6. lieto deduktīvās un induktīvās metodes vēstures norišu pētīšanā un skaidrošanā;

11.7. izprot jebkura vēstures procesa atspoguļojuma subjektivitāti un dažādu sabiedrības grupu viedokļu atšķirību iespējamību;

11.8. izmanto vēstures zināšanas sarežģītu un pretrunīgu vēstures situāciju un vēstures jautājumu izpratnē, skaidrojumā un analizē;

11.9. analizē vēstures dažādās zinātniskās interpretācijas;

11.10. apkopo faktus sava viedokļa pamatošanai un atšķirīgu viedokļu analīzei;

11.11. izprot, ka katrai vēstures periodizācijai un vēstures notikumu vērtējumiem ir atšķirīgi kritēriji;

11.12. diskutē par pretrunīgiem jautājumiem vēstures procesā;

11.13. prot raksturot vēstures notikumus un procesus ar Latvijas vēstures piemēriem;

11.14. patstāvīgi veido uzskates līdzekļus, izstrādā tēzes, ziņojumus, referātus un zinātniski pētniecisko darbu pamatus par izvēlēto vēstures tēmu, izmantojot daudzveidīgos informācijas avotus;

11.15. pamato savu viedokli argumentēta pārsprieduma formā.

12. Izglītojamā attieksmes raksturo šī pielikuma 8.7., 8.31., 8.32. un 8.33.apakšpunktā minētās prasības.